

LIS Euroguide. Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek

A *LIS Euroguide* magyar fordítása az angol nyelvű, 2. átdolgozott kiadás alapján készült, (mely az Európai Bizottság támogatásával, a Leonardo da Vinci program CERTIDoc projektjének eredményeként jelent meg 2004-ben, az ADBS égisze alatt, francia, német, spanyol, majd horvát, olasz és portugál változat mellett)¹. Az angol szöveget Balogh Anna és Hedvig Olga fordította magyarra, a kettőt egybevetette: Hegyközi Ilona és Novák István. A magyar nyelvű szöveget gondozta Hangodi Ágnes és Mezey László Miklós. Felelős kiadó és sorozatszerkesztő: Bartos Éva.

A magyar könyvtári információs szakmában szinte a kezdetektől nyomon követték már a LIS Euroguide (továbbiakban Euroguide) 1. kiadását is, és alkalmazták is az oktatásfejlesztésben.² A szakma feltehetően széles körben tud mind a két kiadásról, tekintettel arra, hogy a KATALIST-en³ híradások, a Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban⁴⁻⁵ tanulmányok, a KIT-ben számos alkalommal hírek, referátumok jelentek meg, amelyeket hírcsokorban is összefogtak⁶. A Könyvtári Intézet honlapján pedig 2006 óta elektronikus formában elérhető az Euroguide 2. kiadásának magyar változata.⁷

Jelentős esemény, hogy a magyar változat most nyomtatott formában is megjelenített, ennek számos előnye van: közvetlenül használható, kinyitható, fellelőzhető, böngészhető, egyfajta jó „tanácsosként” közvetlenül igénybe vehető.

A magyar nyelvű kiadást előszó vezeti be, amely a kiadás körülményeire, jelentőségére, felhasználására utal. Hangsúlyozza, hogy hazánk érdekelt az európai uniós szakmai minősítési rendszerek megismerésében, adaptálásában – a magyar körülményeknek megfelelően, a könyvtári terület 2003–2007 közötti stratégiájával összhangban. Ezt követően az útmutató teljes mértékben megegyezik az angol nyelvű változattal, egy kötetbe gyűjtve az Euroguide két összetevőjét: *Az európai információs szakemberek kompetenciái és tulajdonságai* című 1. részt (9–119. p.), illetve *Az európai információs szakemberek szakmai minősítési szintjei* című 2. részt (121–133. p.).

Az Euroguide összetevői, fő jellemzői, kidolgozásának, kiadásának összefüggései

Az 1. rész első modulja néhány rövidebb (bevezetés, előszó, használati útmutató, a szakterületek és tulajdonságok összefoglalása) után egy 17 oldalas áttekintést tartalmaz a szakma fejlődéséről, az útmutató használatának 8 célcsoportjáról, alapvető fogalomrendszeréről (szakterületek, csoportok, kompetenciaszintek, tu-

lajdonságok). E modulban képet kapunk a két kiadás összefüggéseiről, a „fővédnök”, az Információs Egyesületek Európai Tanácsa (European Council of Information Associations; ECIA), illetve a szakmai koordinátor, a francia ADDBS (Association des professionnels de l'information et de la documentation, Párizs) szerepéről. A francia egyesület az útmutató szerzői jogának birtokosa, alapvető szerepet vállalt mind a két kiadás előkészítésében, az európai uniós projektpartnerekkel együttműködve (előbb a DECIDoc, majd azt követően CERTIDoc projekt keretében), s megosztva velük az 1995–1998 között kiérlelt franciaországi nemzeti szintű útmutatók készítésének eredményeit, tapasztalatait. A LIS Euroguide 1999. évi 1. kiadását a DECIDoc projekt tette lehetővé (1998–2001), a 2. kiadást pedig a CERTIDoc projekt (2002–2004), belga, svájci, cseh, olasz, portugál, angol, osztrák, német és román közreműködéssel.

Az 1999. évi 1. „DECIDoc-os” kiadás még „csak” 30 elvárt kompetenciát és 15 tulajdonságot kodifikált az információs szakemberek (könyvtárosok, levéltárosok, információs foglalkozások) vonatkozásában, 4 minősítési szint szerinti tagolásban. A 2004. évi 2. „CERTIDoc”-os kiadásban a kompetenciaterületek száma 33-ra, az elvárt tulajdonságoké pedig 20-ra emelkedett. A 2. kiadás még világosabban, pontosabban, kiérleltebben fogalmazta meg a szakmai minősítési rendszer általánosan érvényes jellemzőit és kereteit.

A magyarul megjelent útmutató 1 részének második modulja (43–101. p.) részletesen vizsgálja az öt csoportba sorolt 33 szakterületet (43–101. p.), majd tömören a szükséges tulajdonságokat (103–106. p.). Nézzük meg közelebbről az öt csoportot és az azokhoz tartozó szakterületek körét:

- (1) az *Információ (I) csoport* a legjelentősebb csoport, amely 12 szakterületet foglal magában – a könyvtári és információs szolgáltatások egymáshoz kapcsolódó szakterületeit, amelyek valamennyi információs szakterület alapját képezik. Az itt bemutatott kompetenciákkal minden információs szakembernek rendelkeznie kell legalább alapszinten.
- (2) A *Technológia (T) csoport* 5 szakterületre bontva az információs technológia és az internet területére vonatkozó szaktudást foglalja magában.
- (3) A *Kommunikáció (K) csoport* is igen gazdag. A 7 szakterületével (szóbeli, írásbeli, AV-, számítógépes, idegennyelvi, interperszonális, intézményi kommunikáció) kapcsolatos kommunikációs szaktudás alapvető fontosságú, és a könyvtári és információs szolgáltatások valamennyi szakterületén betöltött munkakörhöz szükséges.
- (4) A *Menedzsment (M) csoport*hoz 8 szakterület tartozik. E kompetenciák nélkülözhetetlenek mind az általános, mind az operatív irányításban résztvevő információs szakemberek számára. Ezek birtokában tudnak tevékenyen részt venni a költségvetési, a marketing-, az emberi erőforrásokkal és a képzéssel kapcsolatos vezetői feladatokban.
- (5) Az *Egyéb tudományos ismeretek (E) csoport* egyetlen szakterületben tartalmazza azokat a kompetenciákat, amelyek a felhasználói szektorhoz vagy speciális információkhoz, illetve dokumentumokhoz kötődnek.

A 33 szakterület mindegyike sajátos tevékenységi terület, a tevékenységek és feladatok koherens sorozata. Minden feladat vagy tevékenység elvégzése speciális szaktudást, a szakmai munka elvégzéséhez szükséges készségek együttesét, és az

ezeket átfogó szakmai eljárásrend ismeretét, azaz jól definiálható kompetenciát igényel.

Kompetenciaszintek

Az útmutató minden szakterületnél – világosan és követhetően – négy szintbe szervezi azok specifikus kompetencia-vonatkozású példáit, a leggyakrabban előforduló feladatok, tevékenységek nehézségi fokának mérlegelésével. Nézzük meg e négy szint jellemzőit, előbb általános megfogalmazásban, majd – kiragadott példaként egy szakterülethez (Információ csoport 7. tevékenységi területe, az Információkeresés (I07) egyes kiragadott példáival:

1. *Alapvető ismeretek.* Az egyén szívesen használja a munkaeszközöket. Elvárás vele szemben az adott terület alapinformációinak ismerete (alapszókincs ismerete, bizonyos gyakorlati és világosan megfogalmazott feladatok végrehajtásának képessége).
– Információkeresés – 1. szint, 4. példa: ismeri és érti az olyan kifejezések jelentését, mint kérés, monitoring, kutatási kritériumok, Boole-operátorok, keresőmotor, címtár, katalógus, teljes szöveg, portál stb.
2. *Gyakorlati vagy technikai ismeretek.* Az egyén képes a tanulmányozott jelenségről olvasni és írni. Képes szakemberekkel kommunikálni egy adott témáról. Ez az első szakmai szint, a gyakorlati módszertan ismerete. Az alapvető eszközöket tudja használni; egyszerű vagy ismétlődő feladatokat, gyakorlati utasításokat képes végrehajtani.
– Információkeresés – 2. szint, 3. példa: ismeri és használja az adott felhasználói igények teljesítésére alkalmas különböző forrásokat, és hatékonyan kiaknázza azokat stb.
3. *Az eszközök hatékony használata.* Ismeri a szakma technikáit, továbbá képes definiálni, másokkal megismertetni és használni azokat. Képes egy adott helyzetet értelmezni, adott szituációban döntéseket hozni, illetve új eszközöket fejleszteni. Összetett feladatokat önállóan el tud végezni.
– Információkeresés – 3. szint, 3. példa: hatékonyan használja a keresőmotorok és meta-keresőmotorokat, valamint egyéb webes keresők összetett funkcióit, optimálisan kombinálja ezeket ...
4. *A módszerek hatékony használata:* Az egyén nemcsak használja az adott technikákat, hanem azokat más körülményekre és más módon is tudja alkalmazni. Alkalmazásukhoz új területeket keres, fejlesztéseket tervez, vagy kifinomultabb vagy jobb módszereket talál ki egy adott alkalmazás továbbfejlesztésére.
– Információkeresés – 4. szint, 3. példa: képes a keresések eredményeinek hasznosítását célzó módszer kialakítására (pl. egy tudásbázis keretein belül).

A részletes útmutató arra törekszik, hogy minden szakterületről minden szinten valamennyi lényeges kompetenciaterületet példákkal illusztráljon. Ezek a kompetenciák megfelelő módon számszerűsíthetők, mérhetők, hagyományos képzési folyamatok során szerezhethetők meg és fejleszthetők tovább.

A szükséges tulajdonságok

A kompetenciaszintek számbavételét a 20 szükséges tulajdonság ismertetése követi. A tulajdonság fogalma az útmutató szerint „*az egyén veleszületett, vagy szerzett képessége, amely meghatározza viselkedését egy-egy adott szituációban*”. A kifejtés itt nem olyan részletes, mint a kompetenciák esetében, e rész mindössze négy oldalt fog át (103–106. p.). Bár a tulajdonságok kevésbé mérhetőek, mint a kompetenciák, ugyanakkor nagyon fontosak (lehetnek) szakmai helyzetekben, így a kompetenciák alkotóelemeinek részeként betöltött szerepüket nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

A 20 tulajdonságot a leggyakrabban előforduló *hat alapvető információs szakmai helyzethez* rendelik (amelyeket az abc nagybetűivel kódolnak):

- (A) *személyes kapcsolatok* – az ezekben való részvételhez illetve ezek kezdeményezéshez 7 tulajdonság kapcsolódik: az önállóság, a kommunikációs készség, a nyitottság, az empátia, a csapatszellem, a tárgyalási képesség, a pedagógiai érzék,
- (B) *kutatás* – ezen belül (egyelőre) egy tulajdonság szerepel: a rendszerező képesség,
- (C) *elemzés* (analízis) – amelyhez három tulajdonság megléte szükséges: elemző képesség, kritikus gondolkodás, szintézisre való képesség,
- (D) *kommunikáció*, azaz egy téma, információ stb. megismertetése másokkal, két tulajdonsággal szerepel: a diszkrécióval és az érzékenységgel,
- (E) *irányítás* (források, készletek, gyűjtemények stb.), két tulajdonságot tételez fel (egyelőre): a kitartást és a precizitást,
- (F) *szervezés* (rendszer, szolgáltatás, tevékenységek stb. esetében) – 5 tulajdonságot tételezve fel: rugalmasságot, előrelátást, döntésképességet, kezdeményező-készséget és szervező-készséget.

A szakma gyakorlásához leglényegesebb(nek tartott) 20 tulajdonságot egymással egyetértve határozták meg és foglalták rendszerbe a CERTIDoc projektben résztvevő, különböző országokban tevékenykedő kollégák. Ily módon öttel bővült az 1. kiadásban, 1999-ben megadott tulajdonságok köre (három új tulajdonság jelent meg az elvárt személyes tulajdonságok körében [az önállóság, a nyitottság és a tárgyalási érzék]), a kommunikáció körén belül pedig helyet kapott a diszkréció és az érzékenység.

Az egyes tulajdonságok bemutatása igen sommás, mindössze átlagosan 6-7 soros. Véleményem szerint várható, hogy a tulajdonságok nagyobb szerepet és teret kapnak a jövőben, hiszen a könyvtári információs munka hatékony végzéséhez elengedhetetlen a tulajdonságok és kompetenciák összekapcsolása.

A definíciók és a tárgymutató

Az Euroguide 1. részének e második moduljához (kompetenciák, tulajdonságok) szervesen kapcsolódik két kiegészítő funkcionális rész: a definíciók és a tárgymutató. A *definíciók* a szerzők által elfogadott és rendszeresen használt fogalmak jelentését világítják meg tömören, egy-két sorban, pl. *Minősítés az egyének kompeten-*

ciáit és tulajdonságait igazoló, hitelesítő és rögzítő eljárás, amelyet előre meghatározott kompetencialista felhasználásával folytatnak le. Összesen 31 fogalmi meghatározást kapunk, ezek köre feltehetően bővül majd a továbbiakban.

A *Tárgymutató* az útmutató első részében való keresést teszi lehetővé (6 oldalon, két oszlopban, mintegy 400 specifikus kifejezést tartalmazva). Egyes fogalmak, kifejezések több kompetenciaterülethez is tartozhatnak, pl. Bibliográfia I05, I08, I12, K02.

A *tárgymutatóban a kifejezések után betűszám kombinációk szerepelnek, melyek a vonatkozó kompetenciákra vagy a tulajdonságokra utalnak: jelen esetben I05 – Az információforrások azonosítása és értékelése, I06 – Az információ elemzése és szolgáltatása, I12 – Termék- és szolgáltatás-konceptió, K02 – pedig írásbeli kommunikáció.*

A gyors visszakereshetőségben (ez az angol kiadásra is vonatkozik!) gondot jelent, hogy nem oldalszámokra hivatkoznak. A szakterületi vagy tulajdonság kód alapján önmagában kissé körülményes a vonatkozó szövegkörnyezetet tartalmazó oldal megtalálása. Erre feltehetően ésszerűbb megoldást kell találni a 3. kiadásban, pl. egy, a kiadványba illesztett oldalon mind a 33 szakterületet és 20 tulajdonságot feltüntetni, kódjaikkal és kezdő lapszámaikkal együtt.

A kiadványban egy *köszönetnyilvánítás-lista is helyet kap* (117–119. p.). Az ECIA mint a projekt védnöke, itt fejezi ki köszönetét – országok szerint csoportosítva – mindazoknak, akik munkájukkal, hozzáértésükkel és odaadásukkal az Euroguide megjelenését lehetővé tették. Reméljük, hogy a néhány év múlva esedékes harmadik kiadásban magyar nevek is szerepelnek majd!

A minősítési szintek

Az Euroguide útmutató 2. része (121–133. p.) az európai információs szakemberek szakmai minősítési szintjeit ismerteti, a bevezetés, majd előszó után. E rész a Könyvtári Intézet honlapján szintén elérhető elektronikusan⁶.

Minősítésen az útmutató azt érti, hogy mennyire van egy személy „birtokában annak a szakértelemnek, amely egy munka elvégzéséhez egy adott szinten szükséges”, minősítési szinten pedig a személy (elsősorban technikai dolgozó) kompetenciáit, az általa végzett feladatok összetettségét, valamint az önállóság, a döntésképeség és az előrelátás fokozatait veszi figyelembe”.

Az 1. részben részletezett és a fentiekben röviden bemutatott 4 kompetencia-szintre némileg rímel a 4 minősítési szint: 1. szint: könyvtári és információs asszisztens, 2. szint: könyvtári és információs technikus, 3. szint: könyvtári és információs menedzser, 4. szint: könyvtári és információs szakértő.

A mind a négy szintre vonatkozó általános feltételek tízsoros ismertetése után, egyenként mintegy 20-30 sorban, meghatározott logikai rend szerint ismertetik a különböző szintek sajátos jellemzőit és feltételeit. A „szintezésben” szerepet kapnak olyan kritériumok, mint a kisebb vagy nagyobb mértékű szabadság, önállóság, a személyre bízott műveletek, tevékenységek többé vagy kevésbé összetett jellege.

Az asszisztensi szintről a szakértői szint felé haladva értelemszerűen egyre jobban szigorodnak az elvárások, a kapott képzés eredményeiként meglévő ismereteket, képességeket, a tipikusan végzett tevékenységeket, az elvárt kompetenciá-

kat illetően. Az asszisztensi szinten ismerni kell a szakma gyakorlati szabályait (módszerek, szabványok) és az őket irányító elveket. A 3. szinten (menedzser) már képesnek kell lenni módosítani és megújítani ezeket az elveket, módszereket, képesnek kell lenni innovációra, összetett rendszer szervezésére, fejlesztésére, szervezésére-vezetésére.

A minőségi szintek jól elkülönülnek a gyakorlatban használt és elvárt kompetenciákban is. Az asszisztensi szinten (1. minőségi szint) pl. „elég” olyan szakmai kompetenciák felmutatása, amelyek az Információ csoport tevékenységi területeinek mindegyikében az 1. szinthez tartoznak (az egy vagy több területen tapasztalható gyengeségeket a csoport más területein felmutatott magasabb szintű kompetenciákkal ki lehet váltani!) A Technológia, Kommunikáció és Menedzsment csoportok összesen 20 tevékenységi területén belül 10-ben el kell érni az 1. szintet, azzal a feltétellel, hogy minden egyes csoportban legalább két területen el kell érni azt.

A könyvtári és információmenedzser szinten (3. szinten) ugyanakkor azt várják el, hogy az illető az „Információ” csoport minden tevékenységi területén feleljen meg a 3. szintnek. (azzal a „kiskapuval”, hogy az egy vagy több területen tapasztalt gyengeségeket a csoport más területein felmutatott magasabb szintű kompetenciákkal kiválthassa), a „Technológia”, „Kommunikáció” és „Menedzsment” csoportok összesen 20 tevékenységi területén 12-ben kell 3. szintet elérnie, azzal a feltétellel, hogy minden csoportban legalább két területen 3. szintet érjen el.

A megkövetelt kompetenciák mellett, jelzésszerűen megfogalmazzák az elvárt tulajdonságokat is, pl. a 3. szinten a szervezőkészséget, a döntésképeséget és a kezdeményezőkészséget.

Az útmutató magyar kiadásának célcsoportjai, lehetséges alkalmazásai

Az alaposan előkészített magyar nyelvű kiadás nagy lehetőségeket jelent. Segítségével a magyar könyvtári és információs szakemberek számára is elérhetővé válik a minősítési rendszer leírása annak érdekében, hogy a későbbiekben a minősítés részletes folyamatának és feltételrendszerének megismerése után maguk is megszerezhesék a minősítés különböző fokozatait. Ehhez azonban el kell érni, hogy az útmutató a legszélesebb körben jusson el a nyolc meghatározott felhasználói célcsoportjához. Ezek között az útmutató (1) a nagyközönséget teszi az első helyre, majd (2) az önmaguk versenyképességét fejleszteni kívánó szakembereket, (3) a foglalkozást váltókat, (4) a szakterület vezetőit, a humán erőforrás-menedzsereket, (5) a továbbképzéssel munkahelyi pozíciójukat erősíteni kívánó szakembereket, (6) az oktatási és képzési menedzsereket, (7) a pályaválasztási tanácsra szoruló fiatalokat, (8) a felhasználóképésben érdekelt szakembereket is!

Ezzel kapcsolatban *két fontos dolgot kell hangsúlyozni!* Először, hogy az Euroguide készítői és a magyar kiadás gondozói is fontosnak tartják az oktatási és munkaeszközként való folyamatos használatot, a rendszeres frissítést, hiszen tudatában vannak annak, hogy létezhetnek benne „gyenge pontok”, és kérik is, hogy használók mutassanak rá ezekre, elősegítve a 3. módosított kiadás előkészítését. Másodszor az útmutató hatékony használata szervezettséget tételez fel, elvárja a

szakmai minősítési rendszer adaptálását, hazai kifejlesztését, a nyolc célesoportnál a „nyolckrétű”, gyakran kombinált alkalmazásainak menedzselését, kibontakoztatását, nyomon követését - ehhez társadalmi és szakmai fórumok (workshopok, internetes felületek stb.) szervezését és működtetését mind magyarországi, mind tágabb viszonylatban.

JEGYZETEK

- 1 <http://www.certidoc.net>
- 2 A Phare CBC projekt kutatási jelentése. BDF Könyvtár- és Információtudományi Tan-
szék, 2000
- 3 Grebot Ágnes levelei a KATALIST-re – 2004. december 7., 2005. január 6.
- 4 Burgetová, Jarmila: A DECIDoc projekt eredményei, Eredeti cím: Odborné znalosti a
dovednosti oboru knihovnických a informacních služeb – vsledky projektu DECIDoc.
= Národní knihovna, 12. köt. 3. sz. 2001. p. 169–174./ (Futala Tibor) [http://mtt.omikk.
bme.hu/show_news.html?sid=af99216bce19a099cb1bee2c8209e00a&id=1677&issue_
id=48](http://mtt.omikk.
bme.hu/show_news.html?sid=af99216bce19a099cb1bee2c8209e00a&id=1677&issue_
id=48)
- 5 Kovácsné Koreny Ágnes: CERTIDoc. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 52.
évfolyam (2005) 2. szám
- 6 <http://www.ki.oszk.hu/old/dok/euroguide.pdf>, illetve [http://www.certidoc.net/fr1/euro-
guide_hungarian.pdf](http://www.certidoc.net/fr1/euro-
guide_hungarian.pdf)
- 7 A KIT-ben híresokor áll a rendelkezésre a CERTIDoc céljáról, minősítési eljárásokról
stb. <http://www.gmconsulting.hu/inf/kit/hircsokor/certidoc.htm>

(LIS Euroguide. Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek. Bp., 2007.
Könyvtári Intézet, 133 p.)

Pálvölgyi Mihály

LIS Euroguide

KOMPETENCIÁK, TULAJDONSÁGOK,
MINŐSÍTÉSI SZINTEK

EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka EuroTéka

 **Könyvtári
Intézet**

3K
3K
3K
3K
3K
3K